

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ЗАПОРІЗЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИКО - ФАРМАЦЕВТИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

Циклова комісія професійної та практичної підготовки
Відділення «Сестринська справа»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з
навчальної роботи

_____ Наталія БРАГАР
__08.2025р.____

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з дисципліни **АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ**

Спеціальність **223 «Медсестринство»**

Освітньо-професійний ступінь **фаховий молодший бакалавр**

Форма навчання **денна**

Кваліфікація – **сестра медична**

Термін підготовки __ **3 роки** __ **10 місяців** __

Кількість кредитів __ **4.0** __

Загальна кількість годин __ **120** __,

з них: лекції __ **26** __,

семінари __ - __,

практичні __ **62**,

самостійна робота __ **32**

Залік (семестр) __ **III** __

Іспит (семестр) __ **IV** __

Програма складена відповідно до
ОПП «Сестринська справа» 2024р.

Схвалена на засіданні ЦМК,
Протокол № 1
від 08. 2025р. .
Голова ЦМК _____

Запоріжжя 2025

Анатомія людини. Робоча навчальна програма з підготовки фахівців освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр напряму підготовки 223 « Медсестринство». – Запоріжжя, Медичний фаховий коледж ЗДМФУ. 2025– 36 с.

Укладач: Ольга СКЛАДАННА – викладач вищої кваліфікаційної категорії

*Схвалено на засіданні циклової комісії професійної та практичної
підготовки відділення «Сестринська справа»
Протокол №1 від .08 2025р.*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму з дисципліни «Анатомія людини» для медичних закладів вищої освіти складено для спеціальності 223«Медсестринство» відповідно до складових ОПП «Сестринська справа» у 2024р.

Навчальним планом передбачено 120год., із них: лекцій – 26 год, практичних занять – 62 год, самостійної роботи студентів –32 год.

Мета дисципліни – дати студентам достатній обсяг знань про будову організму людини, систем органів і окремих органів.

Анатомія як навчальна дисципліна:

- ґрунтується на вивченні студентами медичної біології, основ біологічної фізики та медичної апаратури, основ латинської мови з медичною термінологією та інтегрується з цими дисциплінами;
- закладає основи для вивчення студентами фізіології, медсестринства у внутрішній медицині, педіатрії, хірургії, акушерстві та гінекології, офтальмології, отоларингології тощо;
- закладає основи здорового способу життя та профілактики порушень функцій у процесі життєдіяльності.

Предметна (циклова) комісія має право вносити зміни до навчальної програми (15%) залежно від організаційних і технічних можливостей, напрямів наукових досліджень, екологічних особливостей регіону, але відповідно до кінцевої мети ОПП за фахом підготовки та навчальними планами.

Після вивчення дисципліни студенти повинні знати:

- предмет і методи дослідження анатомії;
- типи конституції;
- будову та основні властивості клітин;
- класифікацію тканин, їх будову та значення, місце розташування в організмі;
- анатомічні осі та площини;
- анатомічні терміни;
- загальний план будови органа;
- класифікацію систем органів, їх значення;
- будову кістки як органа;
- класифікацію кісток;
- відділи скелета; осьову і додаткові частини скелета;
- будову кісток різних відділів скелета;
- типи з'єднань кісток;
- статеві та вікові відмінності черепа;
- статеві та вікові відмінності таза;
- будову м'яза як органа;
- класифікацію м'язів;
- групи м'язів різних ділянок тіла людини;
- топографію, вміст ліктьової, пахвової та підколінної ямок;

- класифікацію нутрощів;
- загальний план будови трубчастих та паренхіматозних органів;
- відділи і топографію органів травної системи, їхню проекцію на скелет;
- будову зуба як органа, класифікацію зубів;
- будову та частини язика, особливості слизової оболонки язика;
- будову і топографію малих і великих слинних залоз;
- будову і топографію глотки, стравоходу;
- відділи шлунка, частини печінки, підшлункової залози, їх топографію;
- будову і топографію жовчного міхура, жовчовивідних шляхів;
- будову тонкої та товстої кишок;
- відділи і топографію органів дихання, їхню проекцію на скелет;
- будову і топографію повітроносних шляхів: носової порожнини, гортані, трахеї, бронхового дерева;
- будову і топографію легенів, плеври, плевральної порожнини;
- відділи і топографію органів сечової системи, їх проекцію на скелет;
- будову і топографію нирок, сечоводів, сечового міхура, сечівника;
- відмінності будови чоловічого та жіночого сечівників;
- будову, топографію зовнішніх і внутрішніх статевих органів чоловіка та жінки;
- будову, топографію і гормони залоз внутрішньої секреції;
- структуру серцево-судинної системи;
- початок, закінчення і значення великого і малого кола кровообігу;
- будову, топографію, проекцію на скелет серця;
- будову стінок кровоносних та лімфатичних судин;
- топографію магістральних судин тіла, їх розгалуження та притоки;
- будову лімфатичних вузлів, селезінки, мигдаликів, їхню топографію;
- значення лімфатичної системи в імунному процесі;
- визначення, види імунітету, органи імунної системи;
- класифікацію нервової системи;
- відділи, шлуночки головного мозку, його оболонки та міжоболонкові простори;
- будову, топографію спинного мозку, його оболонки та міжоболонкові простори;
- місце утворення, значення та шляхи циркуляції спинномозкової рідини;
- механізм утворення спинномозкових нервів, їх сплетення та ділянки іннервації;
- функціональні види черепномозкових нервів та ділянки їх іннервації;
- класифікацію, будову та функціональне значення відділів вегетативної нервової системи;

- будову та функції шкіри, її похідних;
- будову та функції нюхової, смакової, сенсорних систем;
- будову, топографію та функціональне значення органів слухової та вестибулярної сенсорних систем;
- будову і топографію органів зорової сенсорної системи;
- провідні шляхи аналізаторів зору, слуху та рівноваги, нюху, смаку;
- анатомічну термінологію.

Студенти повинні вміти:

- визначати місце людини в природі;
- застосовувати площини та осі для опису анатомічних об'єктів;
- визначати та демонструвати відділи скелета; осьову і додаткові частини скелета; порожнини тіла людини;
- описувати будову кісток різних відділів скелета, типи з'єднань кісток;
- пальпувати анатомічні утвори, виступи кісток;
- демонструвати на скелеті і на живій людині рухи, які можна здійснити в певному суглобі;
- відрізняти кістки правої та лівої кінцівок;
- визначати статеві та вікові відмінності черепа;
- визначати статеві та вікові відмінності таза;
- визначати за місцем розташування групи м'язів, пальпувати поверхневі м'язи;
- визначати топографію ліктьової та пахвової ямок;
- визначати топографію підколінної ямки;
- визначати загальний план будови трубчастих та паренхіматозних органів;
- визначати відділи та топографію органів дихання, їх проекцію на скелет;
- визначати межі легенів та плеври;
- розрізняти зуби постійного прикусу за формою коронки;
- знаходити на муляжах та вологих препаратах відділи шлунка, печінки, підшлункової залози;
- відрізняти на муляжах та вологих препаратах тонку кишку від товстої;
- пальпувати привушну слинну залозу;
- пальпувати передній край печінки;
- визначати проекцію нирок на задню черевну стінку;
- визначати на муляжах та вологих препаратах основні структурні утворення нирок, сечового міхура;
- визначати на таблицях і муляжах зовнішні й внутрішні чоловічі та жіночі статеві органи;
- на таблицях, атласах, препаратах, муляжах визначати розташування, особливості будови серця та основних судин;
- визначати межі серця на скелеті;

- визначати місця вислуховування клапанів серця на скелеті;
- знаходити ділянки для дослідження пульсу;
- визначати топографію магістральних судин тіла, їх розгалуження та притоки;
- знаходити серединну ліктьову вену;
- знаходити і пальпувати регіонарні лімфатичні вузли;
- визначати і демонструвати відділи та шлуночки головного мозку;
- визначати оболонки та міжоболонкові простори головного і спинного мозку;
- визначати ділянки іннервації спинномозкових нервів;
- визначати ділянки іннервації черепномозкових нервів;
- визначати місце виходу черепномозкових нервів з мозку, отворів черепа;
- визначати на таблицях та муляжах основні морфологічні структури органів чуття.

Студенти мають бути поінформовані про:

- місце людини в природі, взаємодію людини із зовнішнім середовищем, зв'язок структури та функції;
- процес репродукції, його значення для збереження виду;
- вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;
- екологічний та санітарно-епідеміологічний стан регіону, країни

Компетенції, які забезпечуються навчальною дисципліною:

Загальні компетентності:

ЗК 1 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3 Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК 5 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 5 Здатність до динамічної адаптації та саморегуляції у важких життєвих і професійних ситуаціях з урахуванням механізму управління власними емоційною, мотиваційно-вольовою, когнітивною сферами.

СК 9 Здатність до використання сукупностей професійних навичок (умінь) при підготовці та проведенні діагностичних досліджень та застосовуванні дезінфікуючих і

СК 11 Здатність до застосування сукупностей втручань та дій для забезпечення пацієнту гідного ставлення, конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.

СК 14 Здатність до дотримання принципів медичної етики та деонтології.

СК 15 Здатність до здійснення профілактичних втручань, спрямованих на зменшення інфекційних захворювань серед дорослого та дитячого населення, зокрема вакцинацію згідно з календарем профілактичних щеплень та екстрену імунізацію, включаючи її популяризацію.

Результати навчання :

РН 1. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами для комунікації, ведення медичної та іншої ділової документації.

РН 2. Застосовувати сучасні цифрові та комунікативні технології для пошуку інформації та документування результатів професійної діяльності.

РН 5. Дотримуватися правил охорони праці та безпеки життєдіяльності.

РН 9. Розпізнавати й інтерпретувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності та визначати проблеми пацієнтів при різних захворюваннях і станах.

РН 13. Надавати екстрену та невідкладну долікарську медичну допомогу.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

навчальної дисципліни «АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ»

Назви розділів і тем	Всього годин	Кількість годин за видами занять			
		З викладачем			с/р, інд/р
		Всього	Лекцій	П/з, С/з	
Вступ. Тканини. Органи. Системи органів					
Тема 1. Вступ. Тканини.	8	2	2	-	4
Тема 2. Остеологія та артрологія	14	10	2	8	4
Тема 3. Міологія	14	10	2	8	4
Тема 4. Анатомія нервової системи	20	14	4	10	6
Тема 5. Анатомія органів чуття. Шкіра	8	6	2	4	2
Тема 6. Анатомія ендокринної системи	8	6	2	4	2
Тема 7. Анатомія серця та артеріальних судин	10	8	2	6	2
Тема 8. Анатомія венозних судин та лімфатичної системи	10	8	2	6	2
Тема 9. Анатомія травної системи	10	8	2	6	2
Тема 10. Анатомія дихальної системи	8	6	2	4	2
Тема 11. Анатомія сечової та статеві системи	12	10	4	6	2
Разом	120	88	26	62	32

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Тема 1. Вступ. Тканини.

Лекція: 2 год.

ЛЕКЦІЯ 1л

План

1. Предмет вивчення анатомії, методи дослідження.
2. Тканина: визначення, класифікація, розташування, будова та функції.
3. Орган: визначення, принципи будови. Система органів: визначення, системи органів організму людини, їх значення.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с5, 6, 24 – 39, 46 – 55.

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.

2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 225 с.

3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.

4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 2. Osteologia та artrologia.

Лекція: 2 год. Практичне заняття: 8 год.

ЛЕКЦІЯ 2л

План

1. Загальні відомості про скелет та його функції. Класифікація кісток.
2. Кістка як орган, хімічний склад.
3. Будова трубчастої кістки.
4. З'єднання кісток, класифікація.
5. Поняття про анатомічну номенклатуру, анатомічні площини та осі.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2п1 (2 год.)

1. Загальна будова хребців, особливості будови хребців I та II шийних, грудних, поперекових, крижових, куприкових.
2. Класифікацію ребер, будову ребер, груднини.

3. З'єднання хребців, хребтовий ствол в цілому, грудна клітка в цілому.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2п2 (2 год.)

1. Мозковий і лицевий відділи черепа.
2. Будова кісток, що утворюють мозковий та лицевий відділи черепа.
3. Склепіння черепа, основа черепа.
4. З'єднання кісток черепа, синдесмози черепа, суглоби черепа.
5. Вікові та статеві особливості черепа.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2п3 (2 год.)

1. Верхня кінцівка, її відділи, кістки.
2. Пояс верхньої кінцівки, ключиця, лопатка, їх будова.
3. Плечова кістка, кістки передпліччя, кисті, їх будова.
4. З'єднання кісток верхньої кінцівки, суглоби пояса верхньої кінцівки та вільної кінцівки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2п4 (2 год.)

1. Нижня кінцівка, її відділи, кістки.
2. Пояс нижньої кінцівки: кульшова кістка, її будова.
3. Стегнова кістка, кістки гомілки, стопи, їх будова.
4. З'єднання кісток: пояс нижньої кінцівки, суглоби вільної нижньої кінцівки.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с.116 – 159.

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. 2016.-220 с.

2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 225 с.

3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.

4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 3. Міологія.

Лекція: 2 год. Практичне заняття: 8 год.
ЛЕКЦІЯ 3л

План

1. Загальна характеристика м'язової системи людини.
2. Будова скелетного м'яза як органа. Класифікація м'язів.
3. Допоміжні апарати м'язів.
4. Початок і прикріплення м'язів, їх функціональна характеристика.
5. Загальна характеристика скелетних м'язів ділянок тіла людини.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3п1 (4 год.)

1. М'язи голови, класифікація. М'язи жувальні та мімічні: характеристика.
2. М'язи шиї, характеристика.
3. М'язи спини, їх характеристика.
4. М'язи грудної клітини, їх характеристика.
5. М'язи живота, їх характеристика.
6. Топографія передньої стінки живота, біла лінія, пахвинна ямка.
7. Діафрагма, частини, отвори, трикутники.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3п2 (2 год.)

1. М'язи верхньої кінцівки, класифікація.
2. М'язи пояса верхньої кінцівки, їх характеристика.
3. М'язи плеча, їх характеристика.
4. М'язи передпліччя, класифікація, їх характеристика.
5. М'язи кисті, їх характеристика.
6. Пахвова та ліктьова ямки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3п3 (2 год.)

1. М'язи нижньої кінцівки, класифікація.
2. М'язи пояса нижньої кінцівки, їх характеристика.
3. М'язи стегна, класифікація, їх характеристика.
4. М'язи гомілки, класифікація, їх характеристика.
5. М'язи стопи, їх характеристика.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с.168 - 189.

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.

2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – 225 с.

3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.

4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 4. Анатомія нервової системи.

Лекція: 4 год. Практичне заняття: 8 год.

ЛЕКЦІЯ 4л1

План

1. Провідна роль нервової системи в організмі. Класифікація нервової системи.
2. Морфологічна і функціональна класифікація нейронів.
3. Спинний мозок: топографія, зовнішня та внутрішня будова.
4. Оболонки спинного мозку, простори, СМР.
5. Головний мозок: зовнішня та внутрішня будова відділів.

ЛЕКЦІЯ 4л2

План

1. Загальна характеристика спинномозкових нервів, будова, класифікація.
2. Спинномозкові сплетіння, їх гілки, ділянки іннервації.
3. Черепні нерви, загальна характеристика, класифікація черепних нервів за функцією, топографія ядер, місце виходу, ділянки іннервації.
4. Автономна частина периферійної нервової системи, класифікація та будова її відділів (симпатичного та парасимпатичного).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4п1 (2 год.)

1. Спинний мозок: топографія, зовнішня будова, сегменти спинного мозку.
2. Внутрішня будова спинного мозку, біла і сіра речовини.
3. Будова задніх, передніх і бічних рогів.
4. Склад передніх, задніх і бічних канатиків.
5. Оболонки спинного мозку, простори, спинномозкова рідина.
6. Спинномозкова пункція: визначення, місце проведення, клінічне значення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4п2 (4 год.)

1. Головний мозок. Відділи головного мозку.
2. Внутрішня будова головного мозку.

3. Оболонки та шлуночки головного мозку.
4. Поняття про провідні шляхи ЦНС.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4п3 (2 год.)

1. Спинномозкові нерви: характеристика, механізм утворення будова, класифікація.
2. Спинномозкові сплетення, їх гілки, ділянки іннервації.
3. Черепні нерви, класифікація за функцією, топографія ядер, ділянки іннервації.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4п4 (2 год.)

1. Автономна частина периферійної нервової системи, її класифікація.
2. Загальні принципи будови відділів автономної частини периферичної нервової системи: симпатичного і парасимпатичного.
3. Схема вегетативної рефлекторної дуги.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с. 200-234, 237–250.

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.
2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – 225 с.
3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.
4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 5. Анатомія органів чуття. Шкіра.

Лекція: 2 год. Практичне заняття: 4 год.

ЛЕКЦІЯ 5л

План

1. Анатомо-функціональна характеристика органів чуття.
2. Очно яблуко, оболонки, їх будова.
3. Внутрішнє ядро ока.
4. Додаткові структури ока, їх будова.

5. Вухо: частини. Зовнішнє вухо: частини, їх будова, функції.
6. Середнє вухо: частини, будова.
7. Внутрішнє вухо: частини, будова.
8. Шкіра, шари шкіри, їх особливості, похідні шкіри.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5п1 (2 год.)

1. Оболонки очного яблука, їх будова.
2. Внутрішнє ядро ока.
3. Додаткові структури ока.
4. Провідний шлях зорового аналізатора.
5. Шкіра, шари шкіри, їх особливості, похідні шкіри.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5п2 (2 год.)

1. Зовнішнє вухо: частини, їх будова.
2. Середнє вухо: слухові кісточки, слухова труба, барабанна порожнина.
3. Внутрішнє вухо: кістковий та перетинчастий лабіринт.
4. Провідні шляхи слуху та рівноваги.
5. Орган нюху. Орган смаку.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с. 254 - 271 .

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.
2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – 225 с.
3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.
4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 6. Анатомія ендокринної системи.

Лекція: 2 год. Практичне заняття: 4 год.

ЛЕКЦІЯ 6л

План

1. Загальні принципи будови ендокринних залоз. Поняття про гормони, вплив

на організм.

2. Гіпофіз: топографія, частини, будова. Гормони гіпофіза, їх функції.
3. Щитоподібна та прищитоподібні залози: топографія, будова, гормони, функції.
4. Надниркові залози: топографія, будова, гормони, функції.
5. Ендокринна частина підшлункової залози. Статеві залози.
6. Загруднинна залоза: топографія, будова, гормони, функції.
7. Шишкоподібне тіло: топографія, будова, гормони, функції.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6п1 (2 год.)

1. Особливості анатомічної будови та топографії залоз внутрішньої секреції.
2. Гіпофіз: топографія, частини, будова. Гормони гіпофіза, їх функції.
3. Щитоподібна та прищитоподібні залози: топографія, будова, гормони, функції.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6п2 (2 год.)

1. Надниркові залози: топографія, будова, гормони, функції.
2. Ендокринна частина підшлункової залози. Статеві залози.
3. Загруднинна залоза: топографія, будова, гормони, функції.
4. Шишкоподібне тіло: топографія, будова, гормони, функції.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с. 276 – 298.

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.
2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – 225 с.
3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.
4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 7. Анатомія серця та артеріальних судин.

Лекція: 2 год. Практичне заняття: 6 год.

ЛЕКЦІЯ 7л

1. Загальна анатомія серцево-судинної системи.
2. Серце: розміщення, зовнішня будова, камери серця, отвори, клапани, будова стінки серця.
3. Велике, мале та серцеве коло кровообігу та їх значення.
4. Аорта, її відділи, гілки дуги аорти.
5. Грудна частина та черевна частина аорти, їх гілки.
6. Артерії верхніх та нижніх кінцівок.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7п1 (2 год.)

1. Судини – види, будова стінки артерій, вен, капілярів.
2. Серце: розміщення, загальні дані, будова стінки серця, камери та отвори серця, клапани серця – проекція на передню стінку грудної порожнини.
3. Проекції меж серця на передню стінку грудної порожнини.
4. Велике й мале кола кровообігу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7п2 (2 год.)

1. Аорта, її відділи: гілки, дуги аорти.
2. Зовнішня сонна артерія, її гілки.
3. Внутрішня сонна артерія, її гілки.
4. Артерії верхніх кінцівок.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7п3 (2 год.)

1. Грудна частина аорти та її гілки.
2. Черевна частина аорти та її гілки.
3. Артерії нижніх кінцівок.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с. 322– 327. 335 -348.

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.

2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – 225 с.

3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.

4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 8. Анатомія венозних судин та лімфатичної системи.

Лекція: 2 год. Практичне заняття: 6 год.

ЛЕКЦІЯ 8л

План

1. Система верхньої порожнистої вени: вени голови та шиї, вени верхніх кінцівок, вени грудної клітини.
2. Система нижньої порожнистої вени: вени черевної порожнини, система ворітної печінкової вени, вени нижніх кінцівок.
3. Загальний план будови лімфатичної системи. Первинний та вторинний лімфатичні органи.
4. Лімфатичні стовбури та протоки: топографія, будова.
5. Особливості будови лімфатичних капілярів і судин.
6. Лімфа та її склад.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8п1 (2 год.)

1. Судини верхньої порожнистої вени.
2. Вени голови та шиї.
3. Вени верхніх кінцівок: поверхневі, глибокі.
4. Вени грудної клітки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8п2 (2 год.)

1. Нижня порожниста вена, її судини.
2. Вени черевної порожнини.
3. Система ворітної печінкової вени.
4. Вени нижніх кінцівок: поверхневі, глибокі.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8п3 (2 год.)

1. Загальна характеристика лімфатичної системи. Класифікація і будова лімфоїдних органів.
2. Лімфоносні судини, особливості їх будови.
3. Лімфоносні судини та лімфатичні вузли ділянок тіла.
4. Лімфа: її склад, функції.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с. 348 – 352. 362- 367.

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.

2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – 225 с.

3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.

4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 9. Анатомія травної системи.

Лекція: 2 год. Практичне заняття: 6 год.

ЛЕКЦІЯ 9л

План

1. Загальний план. Будова стінки трубчастих органів.
2. Черевна порожнина. Очеревина: визначення, листки. Порожнина очеревини.
3. Порожнина рота: присінок, власне ротова порожнина.
4. Глотка: топографія, будова. Стравохід: топографія, будова.
5. Шлунок, тонка кишка, товста кишка, топографія, будова.
6. Печінка, топографія, будова.
7. Жовчний міхур, топографія, будова.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9п1 (2 год.)

1. Ротова порожнина: присінок і власне порожнина рота.
2. Зуби, будова, види.
3. Язик, будова, частини
4. Глотка, топографія, будова стінки.
5. Стравохід, топографія, будова стінки.
6. Шлунок, топографія, будова стінки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9п2 (2 год.)

1. Тонка кишка, її відділи.
2. 12-пала кишка, частини, топографія порожньої й клубової кишки.
3. Будова стінки тонкої кишки, особливості будови слизової оболонки в різних відділах тонкої кишки.
4. Товста кишка, відділи, топографія, будова.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9п3 (2 год.)

1. Печінка, топографія, зовнішня будова, внутрішня будова, судини печінки, функції.
2. Жовчний міхур, топографія, будова стінки, шляхи виділення жовчі.
3. Підшлункова залоза, топографія, будова.
4. Очеревина: визначення, листки. Порожнина очеревини.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с.412– 424. 428 -434. 440- 443

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.
2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – 225 с.
3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.
4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 10. Анатомія дихальної системи.

Лекція: 2 год. Практичне заняття: 4 год.

ЛЕКЦІЯ 10л

План

1. Загальна характеристика дихальної системи.
2. Зовнішній ніс, носова порожнина.
3. Гортань: топографія, будова.
4. Трахея, бронхи: топографія, будова.
5. Легені: топографія, будова. Ацинус – структурно-функціональна одиниця легень.
6. Плевра: визначення, листки плеври. Плевральна порожнина. Поняття про середостіння.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 10п1 (4 год.)

1. Верхні й нижні дихальні шляхи.
2. Зовнішній ніс, носова порожнина: частини, будова, функції.
3. Гортань, трахея, головні бронхи: топографія, будова. Бронхіальне дерево.
4. Легені: топографія, зовнішня будова. Ацинус – структурно-функціональна одиниця легень.

5. Кровоносна система легень.
6. Плевра: визначення, листки плеври. Частини парієтальної плеври. Плевральна порожнина.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с.382 – 389.

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.

2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – 225 с.

3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.

4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 11. Анатомія сечової та статеві систем.

Лекція: 4 год. Практичне заняття: 6 год.

ЛЕКЦІЯ 11л1 (2 год.)

План

1. Загальна характеристика сечової та статеві систем.
2. Нирки: топографія, будова. Нефрон – структурно-функціональна одиниця нирок.
3. Сечовід, сечовий міхур: топографія, будова. Сечівник (чоловічий, жіночий): будова, відділи, відмінності.

ЛЕКЦІЯ 11л2 (2 год.)

План

1. Внутрішні чоловічі статеві органи (яєчко, сім'явиносна протока, передміхурова залоза, сім'яні міхурці): топографія, будова.
2. Зовнішні чоловічі статеві органи.
3. Внутрішні жіночі статеві органи (яєчники, матка, маткові труби, піхва): топографія, будова.
4. Зовнішні жіночі статеві органи.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 11п1 (2 год.)

1. Нирки: топографія, зовнішня та внутрішня будова нирки.

2. Нефрон – структурно-функціональна одиниця нирки.
3. Кровоносна система нирки.
4. Сечовід: частини, топографія, будова.
5. Сечовий міхур: форма, будова, особливості топографії у чоловіків та жінок.
6. Сечівник (чоловічий, жіночий): будова, відділи, відмінності.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 11п2 (2 год.)

1. Внутрішні чоловічі статеві органи. Яєчко: топографія, будова, оболонки яєчка.
2. Сім'явиносна протока, сім'яний канатик: будова, топографія.
3. Сім'яні міхурці: будова, топографія.
4. Передміхурова залоза: топографія, будова.
5. Статевий член: будова. Калитка: будова.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 11п3 (2 год.)

1. Яєчники: топографія, зовнішня та внутрішня будова.
2. Маткові труби: топографія, будова, стінки, функції.
3. Матка: топографія, будова.
4. Піхва: склепіння, будова стінки.
5. Зовнішні жіночі статеві органи: лобкове підвищення; великі та малі соромітні губи, присінок піхви, клітор.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І., Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. – 676 с. , с.494 – 502, 515 – 524.

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.
2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – 225 с.
3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. /Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.
4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА

(перелік питань, які виносяться на самостійне вивчення)

№ з/п	Тема
1	Історичний нарис розвитку анатомії
2	Конституція. Значення типів будови тіла в походженні захворювань
3	Будова клітини, хімічний склад, обмін речовин. Типи поділу клітин. Стадії ембріогенезу людини
4	Хребтовий стовп у цілому
5	Види з'єднань хребтового стовпа
6	Грудна клітка в цілому
7	Череп у цілому . Вікові та статеві особливості черепа
8	Таз у цілому. Вікові та статеві особливості таза
9	Стопа як ціле. Склепіння стопи
10	Топографо-анатомічні утвори шиї
11	Топографо-анатомічні утвори передньої стінки живота
12	Топографо-анатомічні утвори верхньої та нижньої кінцівок
13	Продукція спинномозкової рідини та шляхи її циркуляції
14	Оболонки головного мозку. Міжоболонні простори. Шлуночки головного мозку
15	Основні відмінності будови парасимпатичної та симпатичної частин вегетативної нервової системи
16	Провідні шляхи аналізаторів зору, слуху та рівноваги, нюху, смаку
17	Структурні основи чутливості шкіри. Місця підшкірного введення ліків
18	Судини: види, будова стінки артерій, вен, капілярів. Поняття про мікроциркуляторне русло
19	Закономірності розподілу артерій в організмі. Місця вислуховування пульсу
20	Венозні анастомози між системами верхньої та нижньої порожнистих вен і ворітної печінкової вени
21	Первинні лімфоїдні органи: будова та значення
22	Імунітет: визначення, види, характеристика
23	Ротові залози: великі та малі слинні залози, їх характеристика
24	Відмінності будови тонкої та товстої кишок
25	Відношення внутрішніх органів до очеревини. Утвори очеревини: чепці, брижі, зв'язки, складки, ямки, заглибини
26	Межі плевральних мішків і легенів. Середостіння
27	Сперма, її склад. Шляхи виведення сперми
28	Оваріально-менструальний цикл. Клімакс
29	Класифікація ендокринних залоз. Тканинні гормони

ПОТОЧНИЙ І ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Поточний контроль – здійснюється під час практичних та семінарських занять, а також шляхом відпрацювання заборгованостей і незадовільних оцінок, проведення індивідуальних консультацій.

Підсумковий контроль – семестровий іспит (залік).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ

1. Оцінка **«відмінно»** виставляється, якщо студент:

- глибоко, ґрунтовно, всебічно та систематизовано засвоїв весь програмний матеріал,
- вичерпно, послідовно, грамотно та логічно його викладає,
- правильно обґрунтовує прийняті рішення, має різнобічні навички, прийоми, виконання практичних робіт, виявляє вміння самостійно узагальнювати та викладати матеріал, не допускаючи помилок,
- видозмінення завдання не викликає у нього складності,
- виявляє знання основної та знайомство з додатковою літературою, передбачених програмою на рівні творчого використання,

2. Оцінка **«добре»** виставляється, якщо студент:

- твердо знає програмний матеріал,
- грамотно і по суті викладає його, не допускає суттєвих неточностей у відповіді на питання,
- може правильно застосувати теоретичні положення і володіє необхідними навичками при виконанні практичних завдань на рівні аналогічного відтворення.

3. Оцінка **«задовільно»** виставляється, якщо студент:

- засвоїв тільки основний матеріал на рівні репродуктивного відтворення, але не знає окремих деталей,
- припускається неточностей,
- недостатньо вірних формулювань,
- порушує послідовність у викладі матеріалу,
- відчуває труднощі під час виконання практичних завдань.

4. Оцінка **«незадовільно»** виставляється, якщо студент:

- не знає значної частини програмного матеріалу,
- допускає суттєві помилки,
- з великим труднощами виконує практичні роботи на рівні нижче репродуктивного відтворення.

Питання до підсумкового контролю:

1. Предмет анатомії. Методи дослідження в анатомії. Осі та площини, ділянки тіла.
2. Типи конституції тіла людини.
3. Клітина: будова, основні властивості.
4. Поняття про тканини, основні види тканин.
5. Епітеліальна тканина: особливості будови, розташування в організмі.
6. Сполучна тканина: особливості будови, види, розташування в організмі, значення.
7. М'язова тканина: особливості будови, види, розташування в організмі, значення.
8. Нервова тканина: особливості будови, види, розташування в організмі, значення.
9. Загальний план будови органа. Системи органів та їхні функції.
10. Скелет: визначення, функції, структурно-функціональна одиниця скелета – кістка. Кістка як орган, її хімічний склад, окістя, види кісток.
11. З'єднання кісток, види. Будова суглоба, допоміжний апарат суглоба. Класифікація суглобів, види рухів у суглобах.
12. Скелет голови (череп): відділи та кістки, що їх утворюють, особливості будови кісток черепа. З'єднання кісток черепа. Вікові особливості черепа.
13. Скелет тулуба. Хребетний стовп, відділи. Особливості будови хребців, з'єднання хребців. Хребетний стовп у цілому: фізіологічні вигини хребта, їх формування, значення.
14. Будова груднини, ребра, види ребер, з'єднання ребер з грудниною та хребтом. Грудна клітка в цілому, форми грудної клітки.
15. Скелет верхньої кінцівки: скелет плечового пояса та вільної верхньої кінцівки, з'єднання кісток.
16. Скелет нижньої кінцівки: скелет тазового пояса, таз у цілому, статеві відмінності таза.
17. Скелет вільної нижньої кінцівки: відділи, з'єднання кісток.
18. Скелетні м'язи, розташування, значення, м'язові групи. Будова м'яза як органа. Допоміжний апарат м'язів.
19. М'язи голови: мимічні та жувальні.
20. М'язи шиї, класифікація.
21. М'язи спини, грудної клітки, їхні функції. Діафрагма, функції.
22. М'язи живота, їхні функції. Біла лінія живота.
23. М'язи верхньої кінцівки: м'язи плечового пояса, м'язи вільної верхньої кінцівки.
24. М'язи нижньої кінцівки: м'язи таза, м'язи вільної нижньої кінцівки.
25. Травна система, структури травної системи, травний канал, великі травні залози, принцип будови стінки травного каналу.
26. Ротова порожнина, будова. Органи ротової порожнини.

27. Глотка, розташування, стінки, відділи.
28. Стравохід, розташування, відділи, будова стінки.
29. Шлунок, розташування, форми, відділи, будова стінки. Залози шлунка.
30. Тонка кишка, розташування, відділи, будова стінки, особливості будови тонкої кишки.
31. Товста кишка, розташування, відділи, особливості будови.
32. Великі слинні залози, будова, місця відкриття вивідних проток.
33. Підшлункова залоза, розташування, відділи.
34. Печінка, розташування, будова (зовнішня, внутрішня).
35. Жовчний міхур, розташування, будова стінки, функції. Жовчні протоки.
36. Дихальна система, органи дихальної системи. Ніс, будова, приносові пазухи, функції носа.
37. Гортань, топографія, будова, функції.
38. Трахея, топографія, будова, функції. Бронхи: види бронхів, відмінності бронхів, бронхове дерево.
39. Легені, розташування, будова (зовнішня та внутрішня), структурно-функціональна одиниця – ацинус.
40. Плевра, будова, листки. Плевральна порожнина, плевральні синуси.
41. Нирки, розташування, будова (зовнішня і внутрішня), функції.
42. Сечоводи, сечовий міхур, розташування, будова стінки.
43. Сечівник жіночий та чоловічий, будова стінки, відмінності.
44. Чоловічі статеві органи, розташування, будова, функції.
45. Жіночі статеві органи, розташування, будова, функції.
46. Загальна характеристика залоз внутрішньої секреції. Гормони.
47. Щитоподібна залоза. Прищитоподібні залози. Топографія, зовнішня та внутрішня будова, гормони.
48. Гіпофіз, шишкоподібне тіло, топографія, будова, гормони.
49. Підшлункова залоза як залоза внутрішньої секреції. Топографія, зовнішня та внутрішня будова, гормони.
50. Надниркові залози, статеві залози. Топографія, зовнішня та внутрішня будова, гормони.
51. Загруднинна (вилочкова) залоза: топографія, зовнішня та внутрішня будова, гормони.
52. Процес кровообігу, визначення, значення, структури, які його здійснюють.
53. Судини, види судин, будова стінки судин.
54. Серце, розташування, загальні дані, будова (зовнішня, внутрішня). Вінцеве коло кровообігу.
55. Судини малого кола кровообігу.
56. Аорта, відділи, артерії, що відходять від них.
57. Система верхньої порожнистої вени.
58. Система нижньої порожнистої вени.

- 59. Система ворітної вени печінки.
 - 60. Лімфатична система, відділи. Зовнішні принципи будови. Лімфатичні вузли, лімфатичні судини (види), селезінка, мигдалики. Роль лімфатичної системи в імунному процесі.
 - 61. Імунітет, визначення, види. Органи імунної системи.
 - 62. Спинний мозок, загальні відомості, розташування, будова, сегменти спинного мозку, функції.
 - 63. Оболонки спинного мозку, міжоболонкові простори.
 - 64. Спинномозкові нерви, механізм утворення, види, сплетення спинномозкових нервів, ділянки іннервації.
 - 65. Головний мозок, загальні відомості, розташування, відділи.
 - 66. Довгастий мозок, розташування, будова, порожнина, функції.
 - 67. Задній мозок, розташування, будова, порожнина, функції.
 - 68. Середній мозок, розташування, будова, порожнина, функції.
 - 69. Проміжний мозок, розташування, будова, порожнина, функції.
- Поняття про сітчастий утвір.
- 70. Кінцевий мозок, розташування, будова, порожнина.
 - 71. Оболони головного мозку, міжоболонні простори. Ліквор, його утворення, рух, функції.
 - 72. Черепні нерви, функціональні види (рухові, чутливі, змішані), ділянки іннервації.
 - 73. Вегетативна нервова система, її класифікація, будова, функціональне значення.
 - 74. Будова шкіри (епідерміс, дерма), функції шкіри. Залози шкіри (потові, сальні, грудні). Похідні шкіри: волосся і нігті.
 - 75. Нюхова та смакова сенсорні системи, будова.
 - 76. Вуха, відділи (зовнішнє, середнє, внутрішнє). Слухова сенсорна система (кортіїв орган завитки), локалізація. Вестибулярна сенсорна система (отолітовий апарат), локалізація.
 - 77. Око: очне яблуко (ядро, оболонки), зоровий нерв, додаткові структури (захисний, руховий, слъозовий апарати). Зоровий аналізатор.

ЛІТЕРАТУРА

Навчальна

1. Федонюк Я.І.; Волошин В.Д. Анатомія та фізіологія з патологією. – 3-є видання, доповнене та виправлене. Тернопіль: Укрмедкнига, 2020. – 676 с. , с116 – 159.

Додаткова

1. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету, 2016. – 220 с.

2. Марциновський В.П., Рудь О.Г. Анатомія і фізіологія з основами патології. – Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – 225 с.

3. Малий атлас з анатомії людини: навч. посіб. / Ришард Александровіч ; пер. з 5-го польськ. вид. – К.: Медицина, 2017. – 136 с.

4. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. – 676 с.

Тема 1. Вступ. Тканини.**Міждисциплінарна інтеграція**

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні: 1. Біологія. 2. Латинська мова.	Будову клітини Корені і закінчення латинських термінів.	Розрізняти складові частини клітини на таблицях Написання латинських термінів
Наступні: 1. Медсестринство в онкології. 2. Основи медсестринства.	Класифікація пухлин різних видів тканин Будова різних видів епітеліальних тканин	Складання індивідуального плану догляду за пацієнтом. Догляд за слизовими оболонками.
Внутрішньопредметна інтеграція:		

Тема 2. Остеологія та артрологія.**Міждисциплінарна інтеграція**

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні: 1. Латинська мова 2. Хімія 3. Фізика	Правопис та назва кісток Обмін Са та Р в кістках Механічний рух	Написання латинських термінів (кісток)
Наступні: 1. Медсестринство в хірургії 2. Медсестринство в педіатрії	Переломи кісток, види Особливості будови кісткової системи дитини	Надання невідкладної допомоги при переломі кісток Об'єктивне обстеження кісткової системи дитини

3. Медсестринство в акушерстві	Розміри великого та малого тазу	Вимірювати розміри великого та малого тазу
Внутрішньопредметна інтеграція:	Класифікацію тканин, їх будову та значення, місце розташування в організмі;	Визначати основні види тканин на мікропрепаратах і таблицях

Тема 3. Мієлогія.

Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні: 1. Біологія	Будова клітини	Розрізняти складові частини клітини на таблицях
2. Фізіологія	Механізм скорочення м'язів	Пояснювати механізм скорочення м'язів
3. Латинська мова	Правопис та назва м'язів	Написання латинських термінів (м'язів)
Наступні: 1. Медсестринство в хірургії	Закрити механічні травми, розрив, розтягнення м'язів	Надання невідкладної допомоги
Внутрішньопредметна інтеграція:	Класифікацію тканин, їх будову та значення, місце розташування в організмі	Визначати основні види тканин на мікропрепаратах і таблицях

Тема 4. Анатомія нервової системи.

Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні: 1. Латинська мова	Правопис та назва відділів ЦНС та ЧМН	Написання латинських термінів
2. Фізіологія	Фізіологія нейрона. Властивості нервових центрів	Пояснювати механізм передачі збудження в нейронах та синапсах ЦНС
3. Фармокологія	Лікарські препарати при хворобах нервової системи	Виписати рецепти на лікарські препарати
Наступні: 1. Медсестринство в	Будову головного та	Розрізняти відділи

неврології	спинного мозку	стовбура мозку, окремі структури спинного мозку та великих півкуль головного мозку
2. Медсестринство в педіатрії	Особливості будови нервової системи у дитини	Об'єктивне обстеження нервової системи дитини
Внутрішньопредметна інтеграція:	Класифікацію тканин, їх будову та значення, місце розташування в організмі	Визначати основні види тканин на мікропрепаратах і таблицях

Тема 5. Анатомія органів чуття. Шкіра.

Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні: 1. Латинська мова	Правопис та назва основних структур органів зору та слуху	Написання латинських термінів
2. Фізіологія	Провідні шляхи зорового, вестибулярного та слухового аналізаторів	Намалювати схему провідних шляхів сенсорних систем зору, слуху, рівноваги
3. Фармокологія	Лікарські препарати при хворобах сенсорної системи	Виписати рецепти на лікарські препарати
Наступні: 1. Медсестринство в отоларингології	Будова вуха	Проводити дослідження кісткової та повітряної провідності звука
2. Медсестринство в офтальмології	Будова органа зору	Визначати гостроту зору, досліджувати колірний зір
3. Медсестринство в дерматології	Будова шкіри	Визначати зони Захар'їна – Геда
4. Основи медсестринства	Будова шкіри	Виконувати ранковий туалет шкіри та слизових оболонок тяжкохворих
Внутрішньопредметна інтеграція:	Вегетативна нервова система	Пояснювати вплив вегетативної нервової системи на функції

		організму
--	--	-----------

Тема 6. Анатомія ендокринної системи.

Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні: 1. Латинська мова 2. Фізіологія 3. Фармокологія	Правопис та назва ендокринних залоз Механізм дії гормонів на клітку – мішень Лікарські препарати, що призначають при гіпо- та гіперфункції ендокринних залоз	Написання латинських термінів Пояснювати фізіологічну дію гормонів Виписати рецепти на лікарські препарати
Наступні: 1. Медсестринство у внутрішній медицині 2. Медсестринство в хірургії 3. Медсестринство в педіатрії	Будову, топографію ендокринних залоз, гормони, які вони продукують	Пояснювати клінічні прояви гіпо – та гіперфункції залоз внутрішньої секреції
Внутрішньопредметна інтеграція:	Класифікацію тканин, їх будову та значення, місце розташування в організмі. Класифікацію систем органів, їх значення;	Визначати основні види тканин на мікропрепаратах і таблицях Застосовувати площини та осі для опису анатомічних об'єктів;

Тема 7. Анатомія серця та артеріальних судин.

Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні: 1. Латинська мова 2. Фізіологія 3. Фармокологія	Правопис та назва магістральних судин Функціональна класифікація судин, механізм руху крові по судинам. Провідна система серця Лікарські препарати, що	Написання латинських термінів Замалювати провідну систему серця. Виписати рецепти на

	призначають при патології серцево-судинної системи	лікарські препарати
Наступні: 1. Основи медсестринства	Межі серця, камери, отвори, клапани серця	Визначати пульс, АТ
2. Медсестринство у внутрішній медицині	Межі серця, камери, отвори, клапани серця	Проекція меж серця та клапанів на поверхню грудної клітини
3. Медсестринство в педіатрії	Особливості будови серцево-судинної системи у дитини	Проекція меж серця та клапанів на поверхню грудної клітини
Внутрішньопредметна інтеграція:	Класифікацію систем органів, їх значення; Функціональні види черепномозкових нервів та ділянки їх іннервації Класифікацію, будову та функціональне значення відділів вегетативної нервової системи	Застосовувати площини та вісі для опису анатомічних об'єктів Визначати ділянки іннервації черепномозкових нервів. Описати зміни роботи серця в разі активації різних відділів вегетативної нервової системи

Тема 8. Анатомія венозних судин та лімфатичної системи.

Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні: 1. Латинська мова	Правопис та назва магістральних судин	Написання латинських термінів
2. Фізіологія	Функціональна класифікація судин, механізм руху крові по судинам	Називати судини, згідно функціональної класифікації
Наступні: 1. Основи медсестринства	Топографія основних судин, ділянки відтоку крові, топографію регіонарних лімфатичних судин	Здійснювати медсестринський процес; Документувати медсестринський процес при обстеженні хворих
2. Медсестринство у внутрішній медицині		
3.		

Медсестринств о в хірургії 4. Медсестринств о в педіатрії		
Внутрішньопре дметна інтеграція:	Сструктуру серцево- судинної системи Початок, закінчення і значення великого і малого кола кровообігу; Будову, топографію, проекцію на скелет серця. Будову стінок кровоносних та лімфатичних судин. Топографіюмагістральни хсудинтіла, їхрозгалуження та притоки	Визначати межі серця на скелеті. Визначати місця вислуховування клапанів серця на скелеті, Знаходити ділянки для дослідження пульсу, Визначатитопографіюмагістраль нихсудинтіла, їхрозгалуження та притоки

Тема 9. Анатомія травної системи.

Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні: 1 .Латинська мова 2 Фізіологія 3. Фармокологія	Правопис та назва органів травної системи Типи травлення. Основні принципи і механізми регуляції травлення. Лікарські препарати, що призначають при патології травної системи	Написання латинських термінів Оцінювати склад та властивості травних соків Виписати рецепти на лікарські препарати

Наступні: 1. Основи медсестринства 2. Медсестринство у внутрішній медицині 3. Медсестринство в хірургії 4. Медсестринство в педіатрії	Відділи будову і топографію органів травної системи, їхню проекцію на черевну стінку Особливості будови травної системи у дитини	Здійснювати медсестринський процес Документувати медсестринський процес при обстеженні хворих
Внутрішньо предметна інтеграція:	Класифікацію систем органів, їх значення; Функціональні види черепно мозкових нервів та ділянки їх іннервації Класифікацію, будову та функціональне значення відділів вегетативної нервової системи	Застосовувати площини та вісі для опису анатомічних об'єктів Визначати ділянки іннервації черепно мозкових нервів. Описати зміни роботи травної системи в разі активації різних відділів вегетативної нервової системи

Тема 10. Анатомія дихальної системи.

Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні: 1..Латинська мова 2. Фізіологія	Правопис та назва органів дихальної системи Структури ЦНС, що регулюють ритм дихання	Написання латинських термінів Оцінювати показники зовнішнього дихання за допомогою спірометрії Виписати рецепти на лікарські препарати

3. Фармокологія	Лікарські препарати, що призначають при патології дихальної системи	
Наступні: 1. Основи медсестринства 2. Медсестринство у внутрішній медицині 3. Медсестринство в хірургії 4. Медсестринство в педіатрії .	Відділи, будову і топографію органів дихальної системи, їхню проекцію на грудну стінку Особливості будови дихальної системи у дитини	Здійснювати медсестринський процес Документувати медсестринський процес при обстеженні хворих
Внутрішньопредметна інтеграція:	Класифікацію систем органів, їх значення; Функціональні види черепно мозкових нервів та ділянки їх іннервації Класифікацію, будову та функціональне значення відділів вегетативної нервової системи	Застосовувати площини та вісі для опису анатомічних об'єктів Визначати ділянки іннервації черепно мозкових нервів. Описати зміни роботи дихальної системи в разі активації різних відділів вегетативної нервової системи

Тема 11. Анатомія сечової системи.

Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні		

1. Латинська мова	Правопис та назва органів сечової системи	Написання латинських термінів
2. Біологія	Загальна характеристика сечової системи	Визначати стадії утворення сечі Виписати рецепти на лікарські препарати
3. Фізіологія	Механізм утворення сечі	
4. Фармокологія	Лікарські препарати, що призначають при патології сечової системи	
Наступні: 1. Основи медсестринства	Будову, топографію органів сечової і статеві системи	Здійснювати катетеризацію сечового міхура
2. Медсестринство у внутрішній медицині	Будову, топографію органів сечової системи	Здійснювати медсестринський процес Документувати медсестринський процес при обстеженні хворих
3. Медсестринство в хірургії		
4. Медсестринство в педіатрії		
Внутрішньопредмет на інтеграція:	Класифікацію систем органів, їх значення; Функціональні види черепномозкових нервів та ділянки їх іннервації Класифікацію, будову та функціональне значення відділів	Застосовувати площини та вісі для опису анатомічних об'єктів Визначати ділянки іннервації черепномозкових нервів. Описати зміни роботи сечової системи в разі активації різних відділів вегетативної нервової системи

	вегетативної нервової системи	
--	-------------------------------------	--

Тема 12. Анатомія статевої системи.

Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліна	Знати	Вміти
Попередні 1. Латинська мова 2. Біологія 3. Фармокологія	Правопис та назва органів статевої системи Загальна характеристик а статевої системи Лікарські препарати, що призначають при патології сечової системи	Написання латинських термінів Виписати рецепти на лікарські препарати
Наступні: 1. Основи медсестринства 2. Медсестринство у внутрішній медицині 3. Медсестринство в хірургії 4. Медсестринство в педіатрії	Будову, топографію органів статевої системи Будову, топографію органів статевої системи	Здійснювати катетеризацію сечового міхура, догляд за зовнішніми статевими органами Здійснювати медсестринський процес Документувати медсестринський процес при обстеженні хворих
Внутрішньопредметна інтеграція:	Класифікацію систем органів, їх значення;	Застосовувати площини та вісі для опису анатомічних об'єктів Визначати топографію магістральних судин тіла, їх розгалуження та притоки

	Топографію магістральних судин тіла, їх розгалуження та притоки	
--	---	--